

Op weg naar Duurzaam Brummen

Via de 'Planetary Boundaries'

Eindrapport Planeetscan® Brummen

Jan Paul van Soest, Steven de Bie

Datum: 6 februari 2018

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Inleiding: Duurzaamheid als grondhouding	3
2. Werkwijze	4
3. Resultaten	5
3.1 Resultaten op hoofdlijnen	5
3.2 Inzichten en lessen uit het proces	5
3.3 Inzichten en lessen m.b.t. de inhoud	6
3.4 Lessen en inzichten t.a.v. vervolgstappen	8

1. Inleiding: Duurzaamheid als grondhouding

De Rekenkamercommissie Brummen (RC) onderzoekt of en hoe de gemeente Brummen zijn uitspraak 'Duurzaamheid is een grondhouding' realiseert. Dat is een voor een rekenkamercommissie wat onconventionele doelstelling die een eveneens wat onconventionele benadering vergt.

In overleg tussen de RC en De Gemeeynt is geconstateerd dat gegeven de wetenschappelijke kennis over 'de staat van de planeet' het begrip 'duurzaamheid' niet enkel tot het thema energie/klimaat moet worden beperkt, zoals dikwijls gebeurt. Logisch en wenselijk is het begrip op zijn minst te verbreden tot alle natuurlijke sleutelprocessen en -voorraden die wel en wee van wee van mens, plant en dier bepalen. Het concept van de *Planetary boundaries*, een negental sleutelvoorraden, cycli en processen die in hoge mate bepalend zijn voor de leefbaarheid van de planeet, kan hiervoor een goede leidraad zijn.

In opdracht van en in samenwerking met de RC en met verschillende beleidsmedewerkers van de gemeente is een proces doorlopen met als doel:

te verkennen welke planetary processen relevant zijn voor de gemeente Brummen, gegeven de karakteristieken van Brummen, en welke rollen en activiteiten de gemeente oppakt of zou kunnen oppakken om deze processen meer duurzaam te maken.

We noemen dit proces verder korthedshalve 'Planeetscan Brummen'.

Naast deze 'planet' (milieu, natuur en gezondheid omvattende) kant van duurzaamheid wordt ook wel over de economische en sociaal-culturele aspecten van duurzaamheid gesproken. Wereldwijd worden deze brede duurzaamheidsdoelen ('people, planet, profit') benoemd en als [17 'sustainable development goals'](#) (SDG's) nagestreefd. De doelen die op natuur- en milieubescherming en het gebruik van ons natuurlijk kapitaal betrekking hebben zijn nauw gerelateerd aan de planetary boundaries.

Deze eindrapportage vat de bevindingen van het traject voor de Rekenkamercommissie samen.

2. Werkwijze

Het proces Planeetscan Brummen omvat twee stappen.

1. *De eerste stap*: vaststellen van de relevante activiteiten in de gemeente Brummen en de impacts daarvan op de planetary boundaries ('foto', momentopname). Dat is gedaan via:
  - a) Gesprek met Rekenkamercommissie, en eerste scan van literatuur
  - b) Gesprek met ambtelijke experts
  - c) Overzicht verkrijgen van wat er speelt en aan kennis & documentatie rond de vraag beschikbaar is
  - d) Verzamelen/scannen aanvullende documentatie, classificatie documentatie
    - Indelen documenten op de thema's die ze beschrijven, of ze meer feitelijk of meer beleidsgeïënteerd zijn, of ze op Brummen dan wel een grotere regio betrekking hebben, en welke planetary boundary parameters ze bestrijken
  - e) Kwalitatieve analyse van (economische) activiteiten Brummen en impact daarvan op planetary boundary-parameters, leidende tot een *matrix* van activiteiten en planetary boundaries: de *impact-matrix*.
  - f) Formuleren vervolgstappen
2. *De tweede stap*: inventariseren van lopend beleid, witte vlekken en aangeven van opties voor integraal duurzaamheidsbeleid, aan de hand van de impact-matrix. Deze stap omvat:
  - a) Bespreking met de Rekenkamercommissie
  - b) Toelichting denkmethodiek planetary boundaries & impact-matrix aan gemeentelijke experts
  - c) Werkbijeenkomst beleidsinventarisatie, witte vlekken en opties, met gemeentelijke experts
  - d) Evaluatiegesprek met Rekenkamercommissie
  - e) Eindrapportage

3. Resultaten

3.1 Resultaten op hoofdlijnen

De Planeetscan Brummen heeft in feite 3 'producten' opgeleverd:

1. Het doorlopen van het proces is op zichzelf een 'product': alle deelnemers aan het traject hebben een gezamenlijke 'taal' en zienswijze op (de planeetkant van) duurzaamheid ontwikkeld.
2. Er is een eerste beeld ontstaan van mogelijke beleidsprioriteiten aan de hand van het onder 1. bedoelde leerproces
3. Er is een 'gereedschap' ontwikkeld (de impact-matrix) die verder kan worden verdiept en waarmee aanwezige beleidsmaatregelen, initiatieven en plannen kunnen worden beoordeeld en geduid. Met dat gereedschap kan voor de planeetkant van duurzaamheid een meer integraal beleid worden voorbereid.

3.2 Inzichten en lessen uit het proces

De belangrijkste procesinzichten zijn de volgende:

- De factoren zoals in de Planetary Boundaries zijn weergegeven zijn, aangevuld met lokale factoren, een goede manier om de Planet-kant van duurzaamheid integraal en systematisch te benaderen
- Het vergt wel een inspanning in tijd en aandacht van degenen die met zo'n methodiek willen gaan werken om de achtergronden ervan te leren begrijpen.
- Zowel de Rekenkamercommissie als de ambtelijke staf van de gemeente Brummen bleken ten volle bereid mee te werken en zich de materie eigen te maken. Het welslagen van zo'n methodiek is zeker ook afhankelijk van de motivatie en kwaliteit van de medewerkers, die groot bleek te zijn.
- Gemeentelijke documentatie is in het algemeen niet opgezet vanuit de planetary boundaries benadering; daardoor moest voor het maken de 'foto' (beeld van hoe het is) worden geleund op eigen expert-beoordeling.
- Het denken binnen de gemeente over duurzaamheid lijkt niet gebaseerd te zijn op een eigen filosofie wat duurzaamheid is n hoe zich dit vertaalds naar ambities en activiteiten.
- Het denken is over het algemeen ook niet gestructureerd via de lijn 1) 'vaststellen hoe het is (foto)' - 2) 'bepalen waarheen wordt gekoerst (ambities)' - 3) uitzetten van maatregelen (beleid)', de drie onderdelen lopen wat meer door elkaar heen.
- Via het gevolgde werkproces bleek het toch mogelijk de 3 elementen afzonderlijk in beeld te krijgen. Op basis daarvan kon in interactie met de medewerkers heel goed een analyse worden gemaakt, konden mogelijke ambities worden geformuleerd (mogelijk, omdat de ambities uiteindelijk politiek moeten worden vastgesteld) en mogelijke beleidsmaatregelen worden bedacht.

3.3 Inzichten en lessen m.b.t. de inhoud

De inhoudelijke resultaten zijn weergegeven in een excel-bestand dat met deze rapportage is gevoegd. Dit bestand omvat:

1. Werkblad 1: Matrix activiteiten en impacts op de planetary boundary-parameters: beschrijving kwalitatief (impact matrix), tevens hieronder in tekst opgenomen.
2. Werkblad 2: Bronnen feiten en cijfers
3. Werkblad 3: Overzicht documentatie Brummen en classificatie naar thema's/planetary boundary-parameters

Hieronder vatten we de inzichten en opmerkingen die tijdens de tweede werksessie in stap 2 (inventariseren beleid, witte vlekken, nieuwe opties) naar voren werden gebracht kort samen:

- Het huidige gemeentelijke beleid heeft sterke accenten op energie/klimaat; daarmee blijven andere mogelijkheden voor de verbetering van het welzijn van mens, plant en dier te veel buiten beschouwing
- Via een integrale 'bril' zoals de planetary boundaries zijn maatregelen te vinden die elkaar versterken en die per saldo zo een grotere milieuwinst over meerdere thema's tegen lagere kosten kunnen opleveren
- Met name op de gebieden 'natuur/biodiversiteit', waterkwantiteit en -kwaliteit en inkoop/aanbesteden zijn maatregelen te bedenken waarmee op korte termijn milieuwinst kan worden geboekt en economische ontwikkeling kan worden behouden of gestimuleerd.

Belangrijke suggesties die uit deze bijeenkomst naar voren zijn gekomen luiden (geen uitputtende reeks maar hoofdpunten):

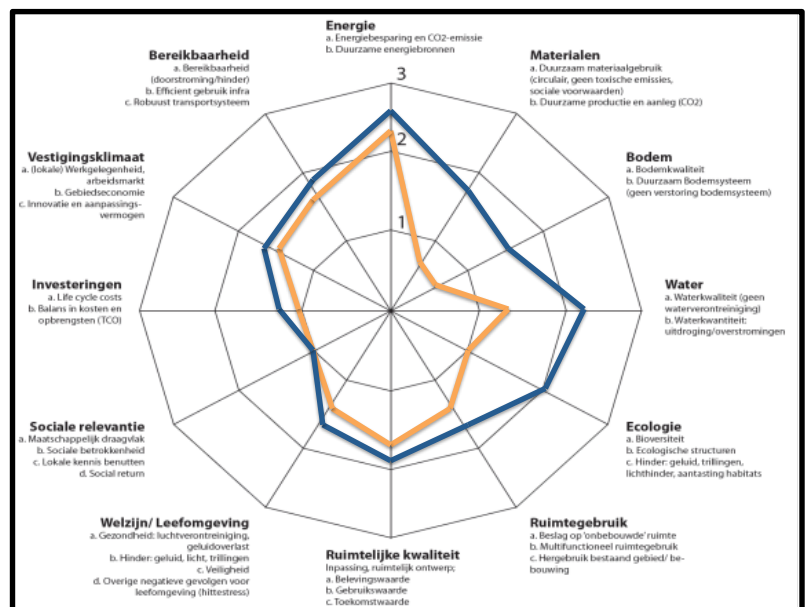
- Verbind de kernwaarden zoals voor Brummen 2030 zijn geformuleerd met de impact-matrix. Vanuit dat beeld ontstaan 'zoekrichtingen' voor beleidsopties om
  - impacts te verminderen
  - kansen te benutten--> formuleer een strategische (deel)visie kernwaarden en impacts
- De impact-matrix geeft een goed totaaloverzicht over activiteiten en impacts. Deze is voor menigeen nieuw, maar kan wel 'eye-openend' zijn.
--> Gebruik het denken in termen van de impact-matrix om meer integraal beleid te ontwikkelen, en (mogelijke) maatregelen in samenhang te beoordelen.
- De gedefinieerde gemeentelijke rollen (verbindende overheid, voorbeeldige overheid) kunnen in combinatie met de meer klassieke rol (regulerende overheid) benut worden om aan de hand van de impact-matrix prioriteiten te stellen en rollen te definiëren: welke activiteiten worden, gegeven hun impacts, met prioriteit geadresseerd? Met welk oogmerk (impacts verminderen, kansen benutten)? Vanuit welke rol?
--> Benut de impact-matrix om tot beleidsprioriteiten en rollen te komen
- Een goed beleidsmatig voertuig om aan het idee van impacts verminderen en kansen benutten m.b.v. de impact matrix handen en voeten te geven lijkt te liggen in de ruimtelijke ordening (ruimtelijke visie, landschapsbeleid). Daarin kan ook verkeer en vervoer worden meegenomen, gezien de ruimtelijke impact van dit beleidsterrein.
--> actualiseer het ruimtelijke beleid.
- Daarnaast zou integraal waterbeleid een goed beleidsmatig voertuig kunnen zijn, gegeven de sterke verwevenheid van water (kwantiteit, kwaliteit, onttrekkingen,

gebruik, nat en droog) met Brummense kernwaarden en ambities.

--> actualiseer het verouderde Waterbeleidsplan.

- Lokale impacts (stank, geluidhinder, overlast, lokale emissies) verdienen meer aandacht. De APV kan hiervoor een geschikt instrument zijn.
  - > breng lokale impacts beter in kaart en zie hoe via een APV sturing te geven is.
- Nader te bezien is of en hoe 'gezondheid' als motivator voor handelen te gebruiken is. Diverse planetary boundary-parameters hebben impact op de gezondheid (en welbevinden), en er is recent een gezondheidsbeleid vastgesteld. Daarin worden nu (nog) geen relaties met planetary parameters gelegd.
  - > verbind gezondheidsbeleid met de impact-matrix
- Er zijn enkele 'witte vlekken' in het beleid te vinden waar inkleuring te overwegen is. Dat is een politieke keuze, maar ambtelijk is via de impact-matrix agendering van die beleidsterreinen mogelijk. Met name valt te denken aan:
  - landbouw: verhoging biodiversiteitswaarden, verbinding met gezondheid en lokale productie/initiatieven zoals korte voedselketens
  - natuur: versterking natuurwaarden, landgoederen, verhoging biodiversiteitswaarden, recreatie
  - inkoop- en aanbestedingsbeleid: duurzaamheidscriteria in aanbesteding, werken via EMVI waarin duurzaamheidscriteria sterk meewegen
  - grondstoffen en afvalbeleid: verlaging *footprint*, verhogen circulariteit o.a. door milieugerichte aanbesteding
  - > onderzoek de wenselijkheid en haalbaarheid van gericht gemeentelijk beleid op deze punten.

De inzichten kunnen desgewenst naar een zgn Ambitiweb worden vertaald (afkomstig uit de Aanpak GWW, Grond- weg en waterbouw/Rijkswaterstaat) dat een met name in de bouw veelgebruikt instrument is. De parameters zijn niet een op een aan de planetary parameters te koppelen, maar indirect is er wel een verband. Als we op basis van de resultaten van dit project een over-de-duim-inschatting maken, dan zou een ambitieweb voor Brummen er fictief/indicatief (daadwerkelijke invulling vergt dieper gravende analyse en politieke keuzes) als volgt uit kunnen zien (zie figuur, oranje denkbeeldige huidige ambitieweb, blauw mogelijk ambitieweb na ideevorming aan de hand van impact-matrix).

3.4 Lessen en inzichten t.a.v. vervolgstappen

Nu deze exercitie is afgerond ligt er in beginsel een methodiek waarmee de ambtelijke staf verder zou kunnen gaan, en grondiger dan in het tijdsbestek van deze opdracht mogelijk was de duurzaamheid van het gemeentelijke beleid te evalueren en daarop bij te sturen.

- Het zou waardevol zijn als de gemeente daarmee na de gemeenteraadsverkiezingen (en ter voorbereiding ook daarop vooruitlopend) mee aan de slag zou willen gaan. Het zou een mogelijkheid zijn de uitspraak 'duurzaamheid is een grondhouding' voor wat betreft de planet-kant van duurzaamheid handen en voeten te geven.
- Mogelijke volgende stappen:
  - De Rekenkamercommissie zou bij de gemeente kunnen bepleiten de Planetary Boundary-systematiek als leidraad te gaan gebruiken om zo invulling te geven aan het idee van 'duurzaamheid als grondhouding'
  - Vooruitlopend op de gemeenteraadsverkiezingen zou het goed zijn fracties/partijen kennis te laten maken met deze benadering.
  - Om dat te triggeren zou de Rekenkamercommissie kunnen overwegen á la het CPB en het PBL voor landelijke verkiezingen de gemeentelijke verkiezingsprogramma's en -beloften te toetsen op integrale duurzaamheid met behulp van de Planetary Boundaries-parameters. Van belang is dat dan stimulerend en enthousiasmerend, niet beoordelend/afrekenend te doen.